

“Elektrik Kesintileri Enerji”

Mümin CEYHAN
Elektrik Mühendisi

1948, Filibe doğumlu. 1974 yılında Devlet Mühendislik Mimarlık Akademisi (Yıldız Teknik Üniversitesi) Elektrik Mühendisliği bölümü mezunu. 1974 yılından itibaren Bursa'da sırasıyla DSI Bölge Müdürü, Uludağ Üniversitesi ve Bursa Belediyesi Elektrik İşletmesi'nde görev yapıp, Memurluk görevine 1979'da son vererek TEMSA Elektrik Üretim Şirketi'ni kurdu. Çok sayıda enerji nakil hattı ve şebekelerinin kurulmasında, elektrik tesislerinin yenilenmesinde, özel sektör içinde, Bursa'ya hizmet verdi. HES lisansına sahip olan TEMSA Elektrik Üretim Şirketi, Bursa'da, su santralleri konusunda verdiği hizmetle yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesinde bir kapasite olmaktadır. Çok sayıda elektrik enerjisi ve üretimi üzerine makaleler bulunmakta beraber Bursa Kültür ve Sanat Yayınları A.Ş.'nin kurucusu olarak bilginin ve kültürün gelişimine de katkıda bulundu. TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası'nın Bursa'da kurulmasına öncülük ederek Elektrik Mühendisliğinin mesleki gelişiminde önemli katkılarını yaptı. Ayrıca 68'iler Vakfı ve Çağdaş Eğitim Kooperatifi (CEK) kurucu üyesi olarak Bursa'da toplumun demokratikleşmesi ve özgürleşmesinde öncülük etti. Halen Çağdaş Eğitim Kooperatifi Başkanlığı yapmaktadır. Evli ve üç çocuk babasıdır.

Erdal AKTUĞ: Değerli meslektaşlarım, sevgili konuklar. Panelimize hoş geldiniz. Bizler, Elektrik Mühendisleri Odası Bursa Şubesi olarak Enerji Komisyonu çalışmalarının neticesinde 1 Temmuz 2006 tarihinde ülkemizde yaşanan elektrik kesintisinden sonraki krizi ve ülkemizdeki enerji profilini çıkartmak, bu konularda sözü olanları bu panele bir araya getirmeye çalıştık. Özellikle 1 Temmuz sürecinin Bursa'da başladığını ve Bursa'dan devam ettiğini dile getirmek anlamıyla Panel'i Bursa'da yapmak anlamlı olacaktır. Panelde konusunda uzman olan konuşmacılarımız var. Paneli yönetmek üzere Şubemizin ilk Başkanı Mümin Ceyhan'ı davet ediyor, sizlere de Yönetim Kurulu adına tekrar hoş geldiniz diyoruz.

Mümin CEYHAN: Hoş geldiniz. Sanıyorum panel yönetmek değil de birbirimizle sohbet edeceğiz. Gerçekten çok önemli bir konuyu konuşacağız. Enerji ve elektrik kesintileri. Bu konuda Türkiye'de söz söyleyecek kurumlar, taraflar bellidir.

Enerji konusu insanlığın varlığıyla eşdeğerdir. İnsan var olduğu sürece enerjiye ihtiyacı olmuştur. Enerji o kadar önemlidir ki okyanus ötelerinde ülkeler işgal edilir. Enerji konusunu uzmanlara bırakıp biraz elektrikten bahsetmek

istiyorum. Elektrik 1800'lü yıllarda Sanayi Devrimiyle ihtiyaç üzerine ortaya çıkıp kullanıma başlandı. İnsan aklı aydınlanmaya yani düşüncede özgür olmaya başladığında elektriği keşfetmiştir. Yani sadece sokak aydınlanması değil insan aklı da aydınlanmıştır elektrikle beraber. Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımı özel bir uzmanlık ister. Şimdi özelleştirme devrede. 4628 sayılı kanun çıkarken çok kısa sürede meclisten geçti. Biz kuralları koymadık. Tercüme yasaları sorunları çözmeye çalışıyoruz. Şimdi ilk sözü Sayın Nejdet Pamir'e bırakalım.

Enerji, ulusal güvenliğin bir unsurudur...

Nejdet PAMİR: Teşekkür ederim Sayın Başkan. Beni çağırdıkları için Elektrik Mühendisleri Odası Bursa Şubesine teşekkür ederim.

Enerji kaynaklarının genel dağılımı ve önümüzdeki yıllardaki beliren senaryoda birkaç şey söyledikten sonra sorunu Türkiye'ye getirmek, makro olarak, yani bugün Bursa'da başlayan bir sorun olarak görmek eksik ve yanlış kalır. Makro politikalar düzeyinde yıllardan beri nasıl yanlışlar yapıldığını kanımca sizlerle paylaşmaya çalışacağım. Bu didaktik bir söylem değil. Enerji sadece enerji

bağlamında, elektrik üretme, iletleme bağlamında araçlarımızı hareket ettirme bağlamında düşünülürse eksik kalır. Önemi artırmak için söylenen bir şey değil enerji güvenliği gerçekten bir ülkenin ulusal güvenliğini hem de ekonomik güvenliğini doğrudan ilgilendiren bir unsurdur. O nedenle geçmiş on yıllarda iddia edildiği gibi plansız ve politikasız yönetilmesi mümkün olmayan planlama anlayışını dışlayan bir biçimde yaklaşılması mümkün ve doğru olmayan bir olgudur. Neden ekonomik güvenliğimizin olmazsa olmaz parçası Türkiye'de petrol ve gaz yok anlamında sözlerim alınmamalı ama bir fiili durumdan söz edeceğiz bugün Türkiye tükettiği doğalgazın % 100'ünü, tükettiği petrolün % 92'sini ithal ediyorsa sadece bu iki kaleme girdiği için geçen yıl 2005 yılında petrol ürünleri dahil yaklaşık 20 milyar dolarlık bir faturamız var. Fiyatları üzerinde de bir kontrol sahibi olmadığımız bu iki kaynağa bu denli yüksek bağımlılık ve son yıllarda bütün uyarılarımıza rağmen, geçmiş hükümetler döneminde özellikle, doğalgaza giderek artan bağımlılığımız ve doğalgazın çok yüksek oranda elektrik sektöründe kullanılması nedeniyle -tamamı ithal olan bir kaynak olması itibarıyla söylüyorum- Türkiye ciddi bir darboğaza girmiştir. Hiçbir polemik konusu değildir. Çok açıktır. Rakamları soran olursa tartışırız. Abartılı gaz talep tahminleri yapılmıştır. 25-30 yıl erimli al yada öde gaz anlaşmaları yapılmıştır. Bunlar tahkimle maalesef pekiştirilmiştir. Bu yüzden sizler hükümet olsanız bunların değiştirilmesi yönünde yapabileceğiniz şeyler sınırlıdır. Yapılamaz demiyorum. Bu nedenle 2003 yılında hazırlanan Devlet Denetleme Kurumunun raporlarına ve Sayıştay'ın raporlarına da baktarsak -2003 yılına ilişkin söylüyorum- al yada öde anlaşmaları itibarıyla tüketemeyeceğimiz 2014 yılına kadar fazladan depomuzda olmadığımız için tüketememek bile ödemek zorunda olduğumuz, bir çözüm

getiremezsek, miktar 14 milyar dolardır. Hazinesin sirtındadır. Pahalı elektrik alımları. 20-25 yıl alımlı özellikle Yap-İşlet-Devret gibi modeller nedeniyle kendi santraller, daha ucuza üretim yapan santrallerinizin verimini düşük tutmak ama bunları satın almak zorunda olduğunuz, parasını vermek zorunda olduğunuz içinde yine aynı raporlara göre 2019 yılına göre 19 milyarlık ekstra ödemeniz söz konusudur. Sadece bu iki kalemler 33 milyar dolardır. Bunun ekonomik güvenliğimiz açısından bir risk olmadığını söyleyemiyoruz mümkün değildir. Aynı zamanda ulusal güvenliğimiz açısından da çok önemlidir. Çünkü % 65 oranında tek bir ülkeden ithal ediyor olmak yanlıştır. Bir kaynağın bu kadar oranda tek bir ülkeden ithal ediliyor olması yanlıştır. Avrupa Komisyonu örneğin herhangi bir AB ülkesi dışından yapacağı herhangi bir ithal malın oranını % 30 ile sınırlamayı öneriyor. Son yıllardır Türkiye'nin bir köprü olması yada bazılarının deyimiyle bir merkez olması kaynak çeşitliliği nedeniyle AB'nin öneminin artması, birazda Rusya'ya olan bağımlılığın azaltılması çabasıdır. Halbuki biz % 65 oranında Rusya'dan ithal gaza bağlıyız. Bunları söyledikten sonra hızlıca bir iki kaynak açısından şunlara değineyim. Bir kere hoşumuza gitse de gitmese de bu fosil kaynaklara bağımlılığımız konusunda şunlara dikkati çekmek istiyorum. Genel enerji tüketiminde 3 fosil yakıtın başını petrol çekmek üzere % 90'a yakın ciddi bir ağırlığı var. bu benim tercihim değil. Uluslararası Enerji Ajansının, OPEC'in, hangi kurumun verilerine bakarsanız bakın bu fiili bir durum.

Önümüzdeki yıllara baktığımızda da bunun referans senaryoda böyle olduğunu görüyoruz. Dağılımına baktığımızda dünyada üretimin rezervlerinin % 65'i yani 1200 milyar varil yada 1,2 trilyon varil 734 varilli Ortadoğu'da. O nedenle Ortadoğu'ya ilişkin bu savaşların temelinde bu gerçek yatar. Bir diğer gerçek ise yine bu coğrafyadaki hem potansiyel rezervlerin yüksekliği hem de arama üretim maliyetlerinin 65,70 dolardan spekülasyon, rafineri yatırımlarının eksikliğindedir. Ama 1 dolara Irak'ta veya Suudi Arabistan'da petrolü arama üretim değeri olarak çıkarabilirseniz aradaki kan düşünün. Bu kaynaklara sahip olma kavgası önümüzdeki günleri belirleyen bir husustur. Bunun için jeopolitik tarafını dikkate almadan yapılabilecek enerji politikaların da geçerliliği yoktur. Doğalgaz biraz daha "adil" bir dağılım gösteriyor. İki coğrafyada da yine en çok Ortadoğu'da hemen onun arakasında Rusya ve eski Sovyet coğrafyasındaki ülkeler, Kazakistan, Türkmenistan, Özbekistan ülkeler öne çıkıyor. Ama Rusya'nın aktif politikaları nedeniyle biz konuşurken hem kendi kaynaklarını iyi kullanıyorlar hem de ustaca Özbek gazını, Kazak gazını çok düşük fiyatlarla kendi dağıtıcılara alıyorlar. Türkiye son ayların hesap etmedim ama 1000 m³'ü 270, 280 dolardan aşağıya almıyor. Ama Rusya son dönem Türkmen gazını 1000 m³'ü 50, 55 dolardan yansınsın da barter olarak alıyordu. Elini nasıl güçlendirdiğini, o ülkeye sadece ekonomik değil jeopolitik olarak katkı koyduğunu anımsatmak istiyorum. Ve bu arada kömür rezervlerine baktığınızda

kömür temiz kaynak başıyla beraber, o aynı bir tartışma konusu ama çok daha homojen dağılımı vardır. Petrolün bugün bilinen rezervleri, potansiyelden bahsetmiyorum. 40 yıl ömrü, doğalgazın 60 yıl rezerv ömrü var. Ama kömürün 160 yıl rezerv ömrü var. Stratejik anlamda daha fazla üzerine yatırım yapılacak bir kaynaktır. Türkiye'ye gelecek olursak. Biraz evvel başkanım 4628'den bahsederken, Türkiye'ye bir çok yasalar dayatıldı. Bir çoğu tercüme yasalarıdır. Ülke gerçeklerimize dikkat edilmeden yasalar oldu. Ülkemiz bugün bunların sıkıntısını çekiyor. Dolayısıyla bizlere de büyük görev düşüyor. Türkiye'de uzun yıllardır bir politikasızlık hakim. Ya da politikalar hakim. Her gelen iktidarın kendine ait yandaş şirketlerin büyük oranda şekillendirdiği bu büyük oranda her dönem için bu böyledir. Politikalar, sözüm ona her dönem politikalar var. Öyle bir yapımız var ki bir tarafta kamu şirketleri -beğenin ya da beğenmeyin- daha ucuza üreten kamu şirketleri. Eğer kamu şirketlerinin verimsizliğinden bahsediyorsanız -bunu biz söyleyebiliriz ama iktidarı elinde tutanların bir eleştirisi yapma hakkının olduğunu sanmıyorum- hep bu gerekçeler dayatılır. Dolayısıyla şikayet yeri değildir iktidarlara. Doğalgaz santralleri gidilmiş ticari krediyle yapılmış, bunların maliyetleri şişirilmiştir de, yine Devlet Denetleme Raporlarına göre söylüyorum. Tarifeler buna göre şekillenmiş. Geri ödeme süreleri kısa. 60-70 dolara aldığınız gaz sizin kontrolünüz dışında 300 dolara dayanmıştır. Bütün bunun sonunda son derece pahalı bir elektrik maliyetiyle karşı

Kemal B. ULUSALER
EMO Yönetim Kurulu
Başkanı

Bursa'da 1956 yılında doğdu. Orta öğrenimini 1973 yılında Bursa Demirtaş Endüstri Meslek Lisesi'nde tamamladı. Gazi Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nden 1983 yılında mezun oldu. Öğrenimi süresince çeşitli fabrikalarda işçi olarak çalıştı ve yine bu dönem içerisinde tekstil işkolunda sendikal faaliyet gösterdi. Yirmibir yıllık meslek yaşamı içerisinde özel sektörde şantiye şefliği, proje koordinatörü ve teknik müdür olarak görev yaptı. 2000-2002 yılları arasında EMO Yönetim Kurulu Yazınan Üyesi, 2002-2004 yılları arasında EMO Ankara Şubesi Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı ve 2004-2006 yılları arasında EMO Yönetim Kurulu Başkanı olarak görev yaptı. Evli ve biri EMO-Genç üyesi iki çocuk babasıdır.

karşısınız. Neden? Satın alma garantisi vardır. Tahkimde çıkmıştır geri dönemezsiniz. Bir tarafta kamunun dışında bunlar var. Diğer tarafta kendi ihtiyacı için üretmesi gerekirken, onlar aramızda kendi açılardan anlatacaklardır sorunu, ama giderek bu potansiyellerini artıran otoprodüktörler vardır. Otoprodüktörler hem kendi çıkarları açısından yani sanayi tesisini çalıştırma hemde ilerde kar etme amaçlarından, şirketlerinde amaçlarının kar etmek olduğundan sıkıştıkları zaman geçtiğimiz krizde gördüğümüz gibi yerine göre kesebilmektedirler. Bu ticari olarak çok haklı olduğu bir şeydir ama enerji stratejik bir olgudur. Bu ülkenin bekası açısından olmazsa olmazdır. Dolayısıyla böyle baktığınız zaman burada da bir sıkıntı vardır. Devlet başka bir şey söylemektedir, otoprodüktörler başka bir şey söylemektedir. 4628 sayılı yasa gelmiştir. Buda Dünya Bankası modelidir. Bununla da satın alma garantisiz, hazine garantisiz kaldırmıştır. Şimdi bir düşünün bir tarafta kamu, bir tarafta satın alma garantili santraller, öbür tarafta şimdi nükleer. 4628 sayılı yasanın emredici hükümleri satın alma garantisiz yok. Şimdi bu yamalı bohçada, aynı koşullarda, rekabet ve fiyatların düşmesini bekliyorsunuz. Yani mesele sadece Bursa'dan kaynaklı mesele değildir. Doğalgaz deponuz yoktur, politikanız yoktur. Tüm bunlar olgudur. Ve bu süreçlerin sonucunda olmaktadır. Doğalgaza bağımlı olmaktan kurtulmadan, 20-25 yıl erimli satın almadan kurtulmadan, tahkim konusunu çözmeden bir yere varamanız mümkün değil. Yapılanlar sorunun çözümüne yönelik değil günü kurtarmak ve kendimize yakın şirketlere her dönem olduğu gibi belli avantajlar sağlamak noktasında düğümlendiğini görüyoruz. Bizlere düşen bu politikasızlığı kırabilmek için en önemli eksikliğimiz bilgi paylaşımını yeterince yapamıyoruz. Slogandan biraz daha öteye gidip işin dinamiklerini doğru bilebilmemiz ve

tüm bu işe akli erenlerin, bizlerin birlikte hareket ederek doğru politikaların etkin olabilmesi için ısrarcı olabilmemiz lazım diye düşünüyorum. Ahmet Oktay KAVAS: Sayın Başkan, değerli katılımcılar, hepimizi saygıyla selamlıyorum. Ben çok detaya girmeden elektrik üreticilerinin, sektörün 4628 öncesi durumla bugün gelinen noktayı size sunmaya çalışacağım. 3196 sayılı kanunla açılan otoprodüktörler, devletin yatırım yapmadığı dönemde, ülkenin elektrik ihtiyacının giderilmesinde büyük katkısı olmuş şirketlerdir. Bu şirketlerin kuruluş aşaması, sizlerinde bildiği gibi öncelikle kendi enerjisini kaliteli, sürekli sağlayabilmek amacıyla başlamıştır. Daha sonra yanındaki, çevresindeki fabrikaların da elektrik ihtiyaçlarını gidermek üzere bu şirketler yatırımlarına devam etmektedir. 4628 sayılı, 1 nisan 2003'den itibaren, doğalgaz zamları da beraber devreye girdi. 2006 yılından beri kar üretmeyi bir kenara gelinen nokta eksilere indi. Bu anlamda şirketlerin çalışmaması oluştu. Bizler başta Bakan olmak üzere EPDK olmak üzere, sorunları sürekli dile getirdik. Bu şartlarda bu sistemin yürüyemeyeceğini, elektriğin üstündeki özellikle doğalgazdaki ÖTV miktarının kaldırılması gerektiğini anlattık. Fakat bu anlatımların hepsinin sonucunda devlet, doğalgazdaki ÖTV miktarı 3,5 kat artırarak 21 bin liraya çıkardı. Petrole gelen zamlarla doğalgaza da gelen zamlar var. Herkes bugün konuşuyor. Ama Türkiye'nin kaynaklarının miktarı bellidir. Yenilenebilir enerji potansiyelimiz sonuna kadar kullanılmalı ancak Türkiye'nin 2020 yılına kadar projeksiyonuna incelediyeniz, şu andaki mevcut kapasitenin 3'e katlanması gerekiyor. Türkiye'deki elektrik tüketimin üç misli olacağı öngörüldü. Bundan dolayı da bu elektrik fiyatlarının gerçek faaliyetlere göre belirlenmesi gerekir. Ülkede 2003 yılından beri hiçbir yatırım

yapılmaması, mevcut yatırımlarında hiçbir rehabilitasyon işlemine girilmemesi sonucunda sistem çalışmaz oldu. Ortada yeni bir yatırım yok. Her sene elektrik tüketiminiz artıyorsa bunu karşılayacak yatırımlara ihtiyacınız var. Fakat ne bakanlığımız ne EPDK özel sektörün önünü açabilecek yeni yatırımlara imkan sağlayacak olanaklar sunmadı. Sunmak bir yana mevcut çalışanlar bu yatırım yapmalarından dolayı pişman olmasına sebebiyet verdi. Ve pişman etti de. Mevcut şirketler bu şartlarda çalışamazken yeni yatırım olmasını nasıl bekleyebilir? Kim bekleyebilir? Elektriğe zam yapılmayacak. Yapılmasında ama nakil bedellerini üç katına çıkarırsanız bu zorlaşıyor. TEİAŞ ve TEDAŞ tarafından yeni maliyetler gelirdi. Devlet % 85'lik portföyüyle bizlerle rekabet yaptı. Bakanlığa defalarca sektörün çöküntüye gittiği iletili ve sonunda 1 temmuz oldu. Ülke 2010 yılındaki elektrik ihtiyacını karşılayabilmek için bir an önce yatırımcının önünü açmalıdır.

Firat ALPARSLAN: Sayın Başkan, Sayın katılımcılar. Bu vesile ile sizinle birlikte olmaktan çok memnunum. Bilindiği üzere, enerji arz güvenliği ülkelerin temel sorunudur. Hatta güvenilir enerji kaynakları koridoru oluşturulması, Dünyada dengelerin ve sınırların yeniden belirlenmesine neden olmuştur. Bu temel yaklaşım enerji arz güvenliğinin bir cephesidir. Diğer cephesi ise, enerji arz güvenliğine yatırım kimin hangi esaslar dahilinde yapacağını belirlemesidir. Elektrik üretimi ve ticaretinin yaklaşık olarak % 85'i kamunun elindedir ve piyasa fiyatını Enerji Piyasası Düzenleme Kurumunun onayına tabi olan perakende satış tarifesi belirlemektedir. Özellikle son iki yılda hammadde doğal gaz yaklaşık olarak % 86 oranında, petrol fiyatlarında bu oranın da üzerinde artış olmasına rağmen, bu artışlar elektrik fiyatlarına yansıtılmamıştır. Bilindiği üzere, Türkiye'nin elektrik ihtiyacının yaklaşık olarak % 44'ü doğal gaz, % 7,5'i ise petrol ve türevlerine dayalıdır. Keza, son 3,5 yılda enflasyon ve işletme maliyetlerindeki artış (yaklaşık olarak % 36) da aynı şekilde elektrik fiyatlarına yansıtılmamıştır. Bunun yanı sıra özel sektör üreticilerinden alınan kamu payları % 9,5'tan % 26,5'e yükseltmiştir. Kamuoyu özel sektör elektrik üreticilerini yanlış değerlendirmektedir. Ucuz elektrik bir idealdir. Bu ideale karşı olmak mümkün değildir. Burada temel sorun, kamu ağırlıklı yapıda kamu kuruluşları arasındaki çapraz sübvansiyonla elde edilen haksız avantajdır. Basına yansıyan haberler çerçevesinde

Fikret Fırat ALPARSLAN
BİS Enerji Üretim Grubu
Genel Müdürü

1948, Konya doğumlu. 1972 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Elektrik Mühendisliği Bölümü mezunu.

Üniversiteyi takiben 1972 yılında Sümerbank Bursa Merinos fabrikasında Santral Mühendisi olarak işe başlamış ve çok kısa bir zaman sonra Makine Enerji Müdürlüğü'ne bağlı Enerji Şefi olarak terfi ettirildiği görevine 1980 yılına kadar devam etmiştir.

1980 yılında Organize Sanayi Bölgesinde kurulu Bİsaş A.Ş. fabrikasında Enerji Bakım Müdürü olarak işe başlamış uzun yıllar aynı firmada görev alıktan sonra bu işle beraber şu anda halen Genel Müdürlüğünü yaptığı BİS Enerji Elektrik Üretim Otoproduktör Grubu A.Ş.'nin projesini oluşturup, tesisin kuruluşunda aktif görev almıştır.

1993 yılında BİS Enerji A.Ş.'ne Üçüncü Tesi Müdürü olarak, 1996 yılında ise Genel Müdür olarak atanmış ve halen bu görevini başarıyla sürdürmektedir.

Fikret Fırat Alparslan 1'i kız, 1'i erkek olmak üzere 2 çocuk babasıdır.

EÜAŞ'ın BOTAŞ'a olan borcunun yaklaşık olarak 7,8 milyar YTL olduğu ifade edilmektedir. Keza, EGO'nun BOTAŞ'a borcu yaklaşık olarak 950 milyon YTL olduğu belirtiliyor. BOTAŞ, özel sektörden doğal gaz borcunu hiç gecikmesiz tahsil ederken belediyeler ve kamunun borcu bir yığın haline gelmiştir. BOTAŞ'ın içine düştüğü bu çıkmaz, doğal gaz fiyatlarına zam olarak yansımaktadır. Bizim ilirazımız bu yapıyadır. Herkese kamu-özel ayrımı olmaksızın piyasa kuralları eşit uygulansın ve sektörün fiyatı piyasa kurallarına göre şekillensin. Bizim doğrudan zam talebimiz söz konusu değildir. Zam bu yapının bir sonucu ise, yapılmalıdır. Zira, Kanun bunu diyor, kurallar bunu diyor. Misal olarak, Kanununun 18. maddesinde belirtilen DSI'den EÜAŞ'a devredilen hidroelektrik santrallerin yatırım maliyetleri DSI'ye ödenmemekte, dolayısıyla sanki bu santraller bedava tesis edilmiş gibi

tarifeye amortismanları yansıtılmamaktadır. Hatta bugüne kadar su kullanım bedelleri dahi EÜAŞ tarafından DSI'ye ödenmemiştir. Kamu-özel arasındaki bu ikircikli uygulamaların ortaya koyduğu sonuç, diğer bir bakış açısıyla eşit taraflar arasında ayırım gözetmeme ilkesinin ihlali niteliğindedir. Zira, doğal gaz piyasasında tekel konumunda bulunan kamu şirketi BOTAŞ, özel sektörün doğal gaz borcunu derhal tahsil ederken, kamu şirketi (EÜAŞ) Elektrik Üretim A.Ş.'in doğal gaz borcu bir yığın haline gelmiştir. Bu örtülü bir teşvik niteliğindedir. 4628 sayılı Kanun çerçevesinde arz güvenliği sorununun çözümü, yatırımcının önüne istikrarlı, piyasa ve ekonomi kuralları çerçevesinde kendi içinde tutarlı öngörülebilir yapı ortaya koymaktan geçer. Mantık ve ekonomi kuralları ile izahı kabul olmayan bir fiyat politikası izler ve sürpriz kararlarla her

adında yatırımcının yükünü ağırlaştırırsanız, enerji arz güvenliği sorununu çözmenin faturası ağır olur. Bu durumda yatırım ihtiyacı, ya sınırlı olanaklar dahilinde Devlet bütçesine ya da pahalı Yİ, YİD sözleşmelerine kalır ve pahalı enerjiye sanayiciyi mahkum ederiz. Çünkü belirsizliğin bedeli ağırdır (Risk varsa maliyet yüksektir). İletim sistem kullanım bedelinin yayınlanmış bir metodolojisi olmasına rağmen, bu anlamda dağıtım sistem kullanım bedeli ve perakende satış tarifelerinin herhangi bir metodolojisi mevcut değildir ve nasıl hesaplandığı sektörde 3,5 yıldır bilinmemektedir. Keyfi uygulama, deli dumrul köprüsünde gişe uygulaması devam etmektedir.

Diğer taraftan, artan doğal gaz fiyatları ve bunun enerji fiyatına yansımaması nedeniyle özel sektörün faaliyetini sürdürmesi bitme noktasına gelmiştir. Ayrıca, birtakım teknik nedenler de 1 Temmuz kesintisinde etkili olduğunu belirtmekte fayda vardır. İşte 1 Temmuz olayı bütün bu olayların bir araya geldiği bir gündür. Ülkemizin enerji talebi artışı bilinen bir gerçektir. Buna bağlı olarak Ülkemizin hızlı bir şekilde yatırıma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaca cevap verecek özel sektör ise, ki Kanun böyle diyor, bu durumda piyasa fiyatının gerçek maliyetleri yansıtması gerekmektedir. Spot piyasada elektriğin çiplak üretim maliyetinin yaklaşık olarak 150.000 TL/kWh olduğu bir yerde TEDAŞ nihai satış fiyatının 120.000 TL/kWh olması ekonomi kuralları çerçevesinde izah edilebilir bir durum değildir.

Osman OK
TEİAŞ APK Daire Başkanlığı
İletim Planlama Müdür
Yardımcısı

1986 yılında ODTÜ Elektrik Elektronik Mühendisliği Bölümü mezunu. 1987 yılında TEK Araştırma Standardizasyon Dairesi'nde göreve başladı. Halen TEİAŞ APK Daire Başkanlığında İletim, Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğünde Sistem Etütleri ve Planları Müdür Yardımcılığında görev yapmaktadır.

Enerjide kazan kaldırma..

Kemal ULUSALER: İyi akşamlar. Hepinizi Elektrik Mühendisleri Odası adına sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Türkçemizde geçmişten gelen bir deyim var: Kazan Kaldırma. Nerden çıkmış kazan kaldırma deyimli? Eski devirlerde yenicilerle yemeğin yanında hoşaf verirdermiş. Hoşaf verirken yanına da bol miktarda yağ koyarlarmış. Yeniciler hoşafı yağlı seviyorlarmış demek ki. Ama ekonomik durum zora girdikçe, Osmanlı borçlandıkça yağlı kıymaya başlamışlar. Sonunda hoşafın yağlı kesilmiş -öyle bir deyimde var hoşafın yağlı kesildi diye- sonunda yeniciler kazan kaldırmış. Elektrik enerjisinin de yanı o hoşafın da yağlı kesildi gerçekten. Herkes kazan kaldırma konumundadır. Üreticiler, kazan kaldırmaya teşebbüs ediyorlar.

Kamu tarafına baktığınızda gerçekten sıkıntı var. 4628'den şikayetçi olmayan yok. Üreticiler şikayetçi, kamu şikayetçi bizim gibi meslek örgütleri şikayetçi sonunda bu soruna bir kazan kaldırmak gerekiyor. Gelin hep beraber 4628'i kaldıralım. Madem kimse beğenmiyor. Niye duruyor? 4628'i, 4646'yı kaldırarak bu işin gerçek sahiplerine kamuya ve devlete bırakalım. Özel sektörün doğal olarak kamu hizmeti yapmak gibi bir derdi yok. Zaten olamaz da. Kendi özel koşulları var, kar derdi var doğal olarak. Ama tam tersi kamunun kar derdi yok kamu hizmeti yapmak zorunda. Bu iş işler acısı ve bu işin sahibi kim diye sorduğunuzda cevabı bulamıyorsunuz. Bu işin sahibi EPDK mıdır diyorsunuz EPDK'nın başka bir görevi var. Özel sektör başka bir iş yapıyor. Kamu 4628'den dolayı yatırımda yapamıyor diyor. Şu anda enerji sektörünün başında enerji sektörüne yön verecek hiç kimse yok. Dolayısıyla enerjinin başında, direksiyonun başında kimse yok. Öyle olunca

ne oluyor? 1 temmuzda olduğu gibi gidip bu araç duvara vuruyor.

Özel sektör az önce söylediğim gibi doğal olarak su gibi en kolay yerden akmak yolunda. EPDK'nın verdiği lisanslara baktığınızda çok az kısmı üretime sokuluyor. Sonra özel sektör üretim yapmıyor. Az önce de deklare edildi. Ama neden üretim yapmıyor? Fiyatlar nedeniyle mi yapmıyor? Doğalgazdan yap-işlet, yap-işlet-devret yapan ve her şeyi olduğu gibi fiyatlara yansıtmanın hiçbir şikayeti yok. Burada yapılacak olan herkes şikayetçi ise 4646, 4628'i kaldırılın. Geçmişte de bu zaten böyle yapılmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında pek çok alan özellikle iletişim alanı gibi, ulaşım alanı gibi alanlar hep imtiyazlı şirketlerin elindeydi. 1929 dünya krizinde imtiyazlı şirketler krizi fırsat bilerek devamlı fiyat artırmaya başladılar. Geçmiş araştırmacılar, bakanlar göreceklerdir. İstanbul'da ulaşım hizmetlerinde tramvayları özel şirketler işletiyordu. Ve orada da öğrenciler kazan kaldırdı. Ve imtiyazlı şirketler bir adım geri attılar. Açın bakın olaylar oldu, ölenler oldu. Cumhuriyet dönemi siyasi karar vericileri, dediler ki bu iş böyle olmaz ve 1930 ile 40 arasında bugün pek çoğu tavsiye edilen MTA, ETİBANK, Elektrik İşleri Etüd Dairesi, İller Bankası gibi kamu kuruluşları, o zamanki imtiyazlı şirketlerinin büyük kısmı devletleştirildi. Şimdi heyecanlı, aynı ruhla yapılması gereken budur. Bunu yapmamız gerekir. Neden "özelleştirme mi Serbestleştirme mi" diye hep bunun üzerinde duruyoruz. 1 temmuz ayında küçük bir prototipte. Kaliforniya'daki enron krizinin bir küçüğü. Bu olayı yaratanlar, Kaliforniya krizini yaratanlar dağıtım şirketini yaratanlar değil miydi? Bakın enron olayına inceleyin. Dolayısıyla neden özelleştirme mi yoksa serbestleştirme mi? Bunu kısaca açıklamak istiyorum. Birincisi enerji doğal tekelidir. Depolanamaz özelliği vardır,

üretildiğinde tüketilmesi gerekir. İkincisi ikame edilemez. Bir örnek verecek olursak. Bir piriň üreticisi fiyatları çıkarttı dediğinde sizin seçeneğiniz var, piriň yerine bulgur alırsınız. Enerjide tekelleştiğinde fiyat yükseldiğinde yerine tercih edebileceğiniz başka bir şey yoktur. Enerjinin ikame edilemez özelliği vardır. Tüm bunlardan dolayı bir doğal tekelidir. Eğer kamu tekel değilse özel tekelidir.

Şimdi burada bir şeye daha değinmek istiyorum. Kurum ve kuruluşlar, kapitalist küreselleşmenin dayattığı unsurlardan biri de kurullar ve kurumlardır. Enerji Piyasası Kurumu, Şeker Piyasası, Tütün Piyasası gibi pek çok kurul oluşmuştur. Bunlar dışardan oluşturulmuş kurumlardır. Bu kurulların siyasi sorumluluğu hiç yoktur. Siyasi sorumluluğunun olmaması tercih nedenidir. Kapitalist küreselleşme uygulayıcıları tarafından böyle tercih edilmiştir.

EPDK özel sektörün önünü açmadığı söyleniyor. Ben tam tersini söylüyorum. EPDK aslında özel sektörün önünü açan bir iş makinası gibi çalışıyor. Bunu sadece ben söylemiyorum. Değişik yerlerde değişik konularda söyleniyor. Birde dergide EPDK'nın ikinci başkanı "1 Ağustos itibarı ile yürürlüğe başlanan bu uygulaması, rekabet esaslı bir piyasa ekonomisi açısından çok önemli olmasının yanı sıra çok köklü değişimlerin yaşanacaktır. Zira bu dönemde fiyat piyasa koşullarında oluşmaya başlayacaktır. Yani piyasa arz talep dengesine göre fiyat değişimini belirleyecektir. Bu dönemde fırsatlara külfetler değerini bulacaktır." diyor. Bunu televizyonlarda her gün çıkan Televole İktisatçılara sorarsanız bu fırsatlardan pek çok şey çıkarırlar. Ama sokaktaki Ayye teyzeye sorarsanız fırsatlara lafını duyduğunda yapacağı yorum "seni fırsatçı seni" olacaktır. Doğrusu da bu. EPDK'nın yaptığı da bu. EPDK'nın ne yapması gerektiğini ve ne yapmaması gerektiğini defalarca söyledik. Alınmış lisanslar var. Kamudaki en yetkil şahıstan, sokaktaki sıradan yurttaş kadar herkes biliyor ki lisans tüccarları var. Neden lisans tüccarları yaratıyorsunuz? Bu EPDK'nın görevi, eğer lisans alıp da yapmıyorsa yatırımı, iptal et lisansını. Bugün kaç tane lisans iptal edilmiş bakın. Dört tane lisans iptal edilmiş. Bunun bir tanesi tüzel kişiliği kalktığı için Konya tarafında lisansı iptal edilmiş. Diğer Oymapınar devredilmiş. Başka hiçbir lisans iptali yok. Ama 2005 yıl sonu itibarıyla 13.000 Mw lisans başvurusu yapılmış, 1700 mw'lık lisans verilmiş hayata geçen 170 mw olmuş. Lisans aldığı halde yapılmıyor, EPDK'nın bunun

Ahmet Oktay KAVAS
Elektrik Üreticileri Derneği
Müdürü

1962 yılında Afyonkarahisar'da doğan AHMET KAVAS, ilköğretim ve lise eğitimini TED Ankara Koleji'nde tamamlayarak, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden (ODTÜ) Makine Mühendisi olarak mezun oldu.

PTT/ TÜRK TELEKOM Genel Müdürlüğü'nde 10 yıl çalıştıktan sonra, özel sektörde bir müddet daha çalışmalarını sürdürdü. 1996 yılında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nda, ELEM, TEK A.Ş. kurulu olarak Danışmanlık hizmetinde bulundu. Ekim 2003 ayında sona eren bu dönem içinde, termik Yap-İşlet-Devret ve İşletme-Hakka-Devret projelerinde danışmanlık yaptı.

2002 Aralık ayından itibaren ise, özel sektör elektrik üreticileri tarafından kurulan ELEKTRİK ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ Müdürlüğü'ne sürdürmektedir.

hesabını sorması lazım. Herkes EPDK'dan şikâyetçi ama kimse hoşafın yağının kesildiğini bile bile kazan kaldırmıyor. Dolayısıyla EPDK'nın lav edilmesi gerekir. Biz pek çok yerde dile getiriyoruz. Uzun vadeli Türkiye'de politika yok. Bazıları diyor ki web sitelerine bakın orada projeksiyonlar var. evet var. İtalyanlar hiç olmayacak işleri tarif etmek için derfer ki beyaz sinek gibi. Biz Türkiye'nin enerji projeksiyonları, planları yoktur diyoruz eğer vardır diye çok ısrar ederlerse evet vardır ama beyaz sinek gibi.

Osman OK: Lisanslarla ilgili. Bu lisanslar alınıyor sonra ne oluyor diye bir soru geldi. Tabii ki tarafların işin büyüklüğüne göre süreleri var. Bu süre içerisinde uygulaması gerekiyor. Yoksa EPDK'nın bunları iptal etmesi gerekiyor. Ama daha önemli bir lisans başvuru yapıldığında teknik olarak sistem çalışmaları yapıyoruz. Biz uygulanamayacak projelerde yorum yapamıyoruz. Daha önce yasadın önce biz bunların yorumlarını yapıyorduk. Bakanlığa veriyorduk. Yaptırmak istiyorsa bunları yaptırıyordu. Eğer değilse hakikaten

arkası olmayan yatırımcıya uygulanabilir bulunmamıştır diyip geri çeviriyorlardı. Ama bugün bu yok. İşin sadece teknik gerekliliklerini koyuyoruz. İletim anlamında söylüyorum. Benim konuşacaklarımın tamamını İletim sistemi açısından konuşacağım. Ne üretim nede dağıtım açısından konuşuyorum. Tamamen İletim açısından konuşuyorum. Tabii çok yüksek rakamlara çıkanlar var. hakikaten sayın başkanın söylediği gibi 2 mw'lık bir santral için devletin zaman zaman 5 trilyon yatırım yapması gereken yerler var. Nasıl bir özelleştirme diye bir konu var. Dünya Bankası'nın bir dayatması olduğunu söyledi sayın başkanı bu yeni yapılanmada. Hakikaten de öyledir. Ben 1997 yılından bu yana Dünya Bankasının bu çalışmalarına katılıyorum. Öngörü şuydu: Dağıtım sektörü tamamen özelleştirilecekti. Merkezde 40-80 arası çalışanı bırakacaklardı. Dağıtımın Genel Müdürlüğü şu anda bizden daha büyüktür. Taşradaki şirketleri söylemiyorum. Dünya Bankası'nın hakikaten programlı çalışmasıdır. Elektrik Üretimi EÜAŞ'da merkezde yok edilecekti. Santraller satılacaktı. Onlarda

mütamadiyen büyümektedirler. TETAŞ diye bir şirketimiz var. Bütün alım garantili işleri takip etmek için kurulmuştur. Beş yıllık bir ömür biçilmiştir. Orada da bir uyumsuzluk vardır. Zaman zaman biz uyardık kendilerini uzun yıllık alım anlaşmaları var, beş yılda bu şirket nasıl fes edilecek diye. Şimdi de TETAŞ büyümektedir. Oda ayrı bir derttir. Nasıl bir özelleştirilmez, bir sektör içerisinde anlamış değilim. BİS enerji temsilcimiz düşük ücretli eleman kullanımı ve niteliksiz eleman çalıştırmanın kamunun bu işi yönetemediğini ima ettiler kendileri. Ben 1987 yılında işe başladım. Şu anda benim pozisyonumdaki bir kişi özel sektör 4 bin doların altında çalıştıramaz. Bu konuda iddia ediyorum. Nitelikli eleman konusu kamunun sorunu değil hükümetin sorunudur. Hükümetle kamuyu ayırmak lazım. TEİAŞ'ın acil enerji açığı gibi bir not aldım ama sanırım yanlış anladım. Yine BİS enerji temsilcisinin uyarısıydı bu. Eğer doğru anladıysam TEİAŞ'ın enerji açığı gibi bir şey doğru değil biz enerjici değiliz çünkü. Toplantılarda söylüyorum. Biz tamamen nakliye şirketiyiz. % 85 üretim kamunun elindedir diye bir not var her iki otoproduktör temsilcisi de söyledi bu notu. Şimdi kamu % 85 bir üretime sahip değil. Kamunun alım garantileriyle birlikte toplam üretimin % 85'ini kumanda etmektedir. Mesele budur. Üretimi bu kadar değildir. Buda ayrımlanırsa iyi olur. Yap-İşlet, yap-İşlet-devret üretimleri kamu üretimleri değildir.

Bir de bir nottan dolayı bir açıklamada bulunacağım. Türkiye'de üretim şu anda doğu ile batı arasında üretim dengesi hemen hemen kurulmuş durumdadır. Doğudan batıya enerji transferi hayati önem taşımamaktadır. Şöyle ki doğuda bir sorun varsa batı kendisini idare edebilmektedir. Ancak batıda bir sorun varsa sıkıntı yaşanmaktadır. Fakat sistem normal çalışmıyorsa batının doğuya fazla ihtiyacı yoktur. Buradan hareket ederek otoproduktörlere getireceğim konuyu. Şöyle bir açıklama yapıldı. Biz otoproduktörler doğudan batıya olan enerji akışında kayıpları azaltıyoruz. Fakat kayıpları azalttıktan gibi özellikle batıda meydana gelen bir sistem arzusunda batıdaki otoproduktörlere gerçekten çok büyük görev düşmektedir. Son 1 Temmuz'da bu görülemedi.

Necdet PAMİR
ASAM Koordinatörü
Enerji Uzmanı

1954, Ankara Doğumlu. Erli, 2 çocuk babası. TED Ankara Koleji ve ODTÜ Petrol Mühendisliği Bölümü (1980) mezunu. 15 yıl Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nda her kademe (mühendis, şef, baş mühendis, proje müdürü) çalıştı. Petrol Taşıma ve Pazarlama Grup Başkanlığı ve Genel Müdür Muaviniği (1995-96) yaptı. Başbakanlık Boru Hatları Koordinasyon Kurulu'nda TPAO temsilcisi olarak çalıştı (1995-96). Daha sonra TPAO İnceleme ve Geliştirme Kurulu Başkanlığı ve Genel Müdür Danışmanlığı gibi görevlerde bulundu. 1980-1995 yılları arasında TMMOB Yönetim Kurulu Üyesi'ni, 1990-95 yılları arasında TMMOB Petrol Mühendisleri Odası Genel Başkanlığı görevlerinde bulundu. Çok sayıda Türkçe/İngilizce makalesi, söyleşileri ve kitap ve kitap bölümleri var. Yurt içi ve dışında çok sayıda konferansta konuşmacı oldu. Yurt içi ve dışında çok sayıda radyo ve TV programına katıldı; söyleşileri gazete ve dergilerde yayınlandı. Dünya Enerji Konseyi Türk Milli Komitesi üyesi. 2002-2005 arasında CHP Meclis Grup (enerji) danışmanı, Enerji Komisyonu ve Bilim Platformu üyesi. 2000-2001de ASAM Başkan Yardımcısı; Enerji, Çevre ve Teknoloji Araştırmaları Masası Başkanı. Halen Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM) Genel Koordinatörü.